

ASPEA

ASPEA er et EU-støttet projekt under LIFE-Nature ordningen. Formålet er at planlægge og yde støtte til naturpleje til gavn for Hedepletvinge, at kortlægge og følge bestandens udvikling samt at udbrede kendskabet til den sjældne sommerfugl.

ASPEA står for "Action for Sustaining the Population of *Euphydryas Aurinia*". Projektet dækker perioden 2005 - 2008. ASPEA er organiseret som et samarbejde mellem Skov- og Naturstyrelsen og Frederikshavn, Aalborg og Vesthimmerlands kommuner.

Hvis du vil vide mere om Hedepletvinge - klik ind på projektets hjemmeside: www.hedepletvinge.dk

Skov- og Naturstyrelsen

Skov- og Naturstyrelsen Himmerland
Møldrupvej 26,
9520 Skørping
Telefon: 98 39 10 14
www.skovognatur.dk/himmerland

Skov- og Naturstyrelsen
der hører under Miljøministeriet, forvalter arealer
over hele landet og driften heraf tilgodeser både
friluftsmål, produktionshensyn og beskyttelse
af natur- og kulturværdier.
Besøg os på www.skovognatur.dk

Bedre levevilkår for
Hedepletvinge
- en sjælden dagsommerfugl

Skov- og Naturstyrelsen
Himmerland

Hvad er en Hedepletvinge?

Hedepletvinge er en sjælden dagsommerfugl, der i dag kun lever få steder i Danmark. Hedepletvinge kan let forveksles med Okkergul Pletvinge eller Brunlig Perlemorssommerfugl, da de ofte flyver sammen. Hedepletvinge er tydeligt 3-farvet i forhold til de to andre arter. Farverne er **sort, gul og orange**. De to andre er i det væsentlige 2-farvede, sort og orange. Okkergul pletvinge er også dog også 3 farvet på undersiden, men har ikke samme tegninger som Hedepletvinge.

Hedepletvinge er tydelig lys gul, orange og sort

Brunlig perlemorssommerfugl

Okkergul pletvinge

Hvor sjælden er Hedepletvinge?

Dagsommerfuglen Hedepletvinge (*Euphydryas aurinia*) er et af klenodierne i den nordjyske natur. Arten, der tidligere var ret almindelig i Danmark, findes nu på mindre end 10 lokaliteter, alle i Himmerland og Vendsyssel. Også i Europa er Hedepletvinge truet, så Danmark er forpligtet til at passe godt på den og helst øge bestanden og antallet af levesteder – det kaldes at etablere "en gunstig bevaringsstatus".

Hedepletvinges biologi

Hedepletvinge lever på steder med mager, næringsfattig jordbund med en lav og artsrig vegetation, på grænsen mellem tør og fugtig jordbund. Derudover kræver sommerfuglen læ, direkte sollys og frem for alt forekomst af Djævelsbid, der er den eneste plante larverne lever på og af.

Djævelsbid med de karakteristiske lyseblå blomsterkurve, lancetformede blade og her med larvespind af Hedepletvinge nederst på planten

Sommerfuglen flyver i lav højde hen over terrænet, når den skal parre sig, lægge æg og suge nektar fra blomster af bl.a. Kær-Tidsel, Tormentil, Blåhat, Plettet Gøgeurt og Guldblomme. Der er normalt størst chance for at se sommerfuglen i første halvdel af juni, især i godt vejr.

Hedepletvinge, Alm. Blåfugl og Brunlig Perlemorssommerfugl suger nektar fra Blåhat i kanten af Lundby hede

Først på sommeren lægger hunsommerfuglen sine æg på bladene af Djævelsbid. Æggene klækkes 2 - 3 uger senere. De spæde larver beskytter sig selv ved at lave et fællesspind af hvide silketråde imellem værtsplantens grundblade nær jordoverfladen. Når planten er ædt op, kravler larverne i samlet trop til den nærmeste Djævelsbid, hvor de fortsætter med at æde. Larverne æder flere planter før de klumper sig sammen for at overvintre i et kraftigt vinterspind. Om foråret æder larverne videre, inden de forpupper sig lavt i vegetationen. I slutningen af maj udklækkes en ny generation af voksne sommerfugle.

Gennem opvarmning fra sollyset får larverne energi til deres aktiviteter. Det fælles larvespind virker som et drivhus. Da larverne kun spiser Djævelsbid, er Hedepletvingens chance for at overleve helt afhængigt af denne plante.

Djævelsbid er tilknyttet lysåbne naturtyper: enge, heder og moser, den vokser typisk i kanten mellem våde og tørre arealer. Mange steder er disse naturtyper ved at gro til, og tilgroningen er den største trussel mod Hedepletvinge.

Hvor findes Hedepletvinge?

Indtil ca. år 1900 var Hedepletvingen udbredt i hele Danmark. I dag findes sommerfuglen kun enkelte steder i Nordjylland. Tilbagegangen skyldes at de naturtyper, sommerfuglen er afhængig af, er forsvundet de fleste steder.

Levestederne er forsvundet på grund af en mere intensiv dyrkning af jorden gennem opdyrkning og dræning, samt ved gødsning og sprøjtning. Den alvorligste trussel hænger dog sammen med strukturændringerne indenfor landbruget, hvor de mange små jordlodder i eng, hede og mose ikke længere anvendes til græsning og høslet og derfor hurtigt gror til

Hedepletvinge har været overvåget systematisk siden 2000 gennem optællinger af larvespind og voksne individer på en række lokaliteter. Den vigtigste danske lokalitet er det store mose- og hedekompleks nordvest for Frederikshavn med Tolshave Mose, Råbjerg mose, Jerup Hede, Napstjert enge og mose. Engene ved Elling Å's udløb har også en fin bestand.

I Himmerland er bestanden på De Himmerlandske heder den største og i fremgang efter målrettet naturpleje.

På en række lokaliteter har der tidligere været bestande. Hvis forholdene er til stede, kan disse igen komme til at huse Hedepletvinge. Enkelte lokaliteter er så store, at arten kan være overset i nyere tid, f.eks. Store Vildmose og Sønderup ådal.

Din indsats for Hedepletvinge

Er du så heldig at have den sjældne sommerfugl på din jord, kan du hjælpe med til, at den har gode livsbetingelser og dermed ikke uddør i Danmark.

Hvis du udfører naturpleje for at forbedre levevilkårene for Hedepletvinge, er det ikke alene denne art du gavner. Tidligere var brugen af enge, overdrev, hede og mose en vigtig del af landbrugsdriften, som var med til at holde naturen lysåben, fri for træer og buske.

De fleste hjemmehørende arter af sommerfugle og insekter er tilknyttet den lysåbne natur, og det er også her vi finder flest forskellige blomsterplanter og græsser. Med ændringerne af landbrugsdriften gennem de sidste 200 år er arealet med lysåbne naturtyper blevet langt mindre, og mange dyre- og plantearter er derfor nu sjældne og måske truede af udryddelse, f.eks. Hedepletvinge.

Naturpleje gavner derfor mange arter og er med til at sikre disse - til glæde for til fremtidige generationer!

En af de klassiske Hedepletvinge lokaliteter på De Himmerlandske heder. Her er sol og læ og masser af Djævelsbid i lavningen på heden. Pindene angiver planter med larvespind. Der er vekslende høj og lav vegetation og mange blomsterplanter til de voksne sommerfugle.

Forsøg viser, at kreaturgræsning som naturpleje ikke påvirker råvildtbestanden negativt. Råvildt springer nemt over et kreaturhegn og græsser sammen med husdyrene. Fødekonkurrencen er minimal, da dyrene foretrækker forskellige planter. En lav græsset vegetation kan give et bedre fødeudbud til råvildt.

Kontakt din kommunes naturafdeling inden du går i gang med naturpleje, fordi:

- Du kan få råd og vejledning.
- Måske skal du have en tilladelse efter loven.
- Måske skal arbejdet anmeldes, hvis du bor i et habitatområde.
- Måske kan du få hjælp til rydning og hegning, eller - der er måske en tilskudsmulighed, du har overset!

Naturpleje

Når der plejes målrettet efter at fremme Hedepletvinge, gælder det først og fremmest om at skabe gode vækstvilkår for Djævelsbid, at skabe læ- og adgang for solen - samtidig, og naturligvis helst en artsrig flora med blomster, som Hedepletvinge og andre sommerfugle kan søge nektar i. Idealet er en varieret urtevegetation på mellem 10 og 25 cm i gennemsnitshøjde. Undersøgelser viser, at der ikke findes larvespind, hvis højden overstiger 30 cm. Djævelsbid trives kun på næringsfattig, sur jordbund, så undlad helt gødsning, kalkning og sprøjtning.

Rydning

Hvis arealet er kraftig tilgroet, er rydning af træer og buske første skridt. Det fældede træ bør fjernes. Hvis du anvender flishugger eller grenknuser, så få ligeledes materialet kørt væk, så jorden ikke bliver næringsberiget. For at bevare gode læforhold er det vigtigt at lade nogle træer og buske stå - gerne i grupper. Prioriter Eg og andre hjemmehørende arter frem for nåletræ.

Rydning af et tilgroet areal med potentiale som godt levested for Hedepletvinge, bl.a. med vekslende våde og tørre partier. Napsjert mose.

Afgræsning

Bedst er en yderst let afgræsning med kvæg eller heste. Ammekøer med kalve samt stude klarer sig bedst på fugtige arealer. Får elsker Djævelsbid og andre urter og er derfor uegnede. Afgræsningen kan enten strække sig over det meste af sommerhalvåret med et græsningstryk på ca. et halvt voksent dyr pr. ha.

eller i en kort periode på 2-3 uger med højere græsningstryk. Undgå tilskudfodring udover mineraler pga. den ekstra næringstilførsel.

Den klassiske afgræsning af engarealer med ungkreaturer eller stude kræver adgang til tørre partier og områder uden træer og buske af hensyn til flueplage.

Er arealet for småt til afgræsning?

Typisk er ejendommens jordlodder i mose, eng og hede små, 1-2 ha, et levn fra en tid, hvor tørveskær, høslæt og afgræsning i lille målestok var almindelige driftformer på små brug. En løsning er at etablere græsningsfællesskaber, hvor flere ejers arealer hegnes og afgræsses samlet.

Afslåning og høslæt

Høslæt en gang årligt giver gode muligheder for Djævelsbid og Hedepletvinge. Vegetationen må ikke slås tættere end 10 - 15 cm over jorden for at undgå ødelæggelse af æg, larver eller pupper. Det bedste tidspunkt er fra begyndelsen til midten af juli måned. Afslået materiale skal fjernes fra arealet for at fjerne næringsstoffer.

Selv afslåning i mindre målestok, f.eks. rundt om de enkelte grupper af Djævelsbid kan give positive resultater. Metoden har i en periode været brugt på De himmerlandske heder.

Ændret afvanding - genskab naturlig hydrologi

Djævelsbid vokser i naturen på grænsen mellem vådt og tørt. Hvis arealet er blevet for tørt ved dræning og udgrøftning, kan det være en idé at vende tilbage til den naturlige hydrologi. Lav en lille dæmning i en grøft eller afbryd et dræn. Det behøver ikke at være et stort dyrt projekt, lidt kan også gøre det. Husk at kontakte kommunen inden projektet udføres.

Eksempel på areal, hvor den naturlige hydrologi er genskabt. Arealet er samtidig ryddet og slået.

Afbrændning

Afbrændning er velegnet til at bryde en tæt græspels, og forny vegetationen på et areal. Det kan skabe mulighed for at Djævelsbid og andre urter kan genindvandre. Afbrændning skal foretages med forsigtighed, man skal undgå at afbrænde områder hvor Djævelsbid allerede vokser. Afbrændning må foretages fra 31. okt. til 1. april. Tag altid kontakt til kommunen, inden du går i gang!

